

Requiem Salonitanam

Stara dama Salona bila je proteklih godinu dana u fokusu medija u kakvu, vjerojatno, nikada nije bila, a teško da će i biti u bližoj budućnosti. Točnije bi bilo reći: bili su u tom fokusu svi oni koji su se zatekli na onom dijelu njezina teritorija kojim prolazi, sada već glasovita, »zaobilaznica«. (Kako se onovremenski, doista, doima onaj stari film s don Franom Bulićem, vodičem po solinskim starinama, koji smo mogli ponovo pogledati na TV ekranu! Današnje salonitanske medijske zvijezde, naravno, sasvim su ovovremenske; da li je i njihov nastup doista na nivou ovog civilizacijskog trenutka? Upravo je jedan uvaženi akademik stavio znak jednakosti između rezultata Bulićeva djelovanja na području zaštite spomenika kulture i djelovanja njegovih današnjih, već više od pola stoljeća udaljenih, nasljednika: nemoć konzervatora!?)

Mislim da časopis koji je tako uspješno, posebnim izdanjem, popratio nedavno trojansko »otkriće« ne bi smio propustiti priliku da se osvrne i na događaje oko naše prave domaće Troje, koji nam pokazuju da prave Troje kod nas ne kotiraju odviše, barem ne na odlučnim mjestima, te nam dokazuju da — u slučaju da smo onu »Troju« i stekli — bili bismo je i izgubili.

Salona — nenadano gurnuta na prve stranice novina, »duplerice« tjednika, na radio-valove, u udarne TV termine — ukazala se u tom dramatičnom i važnom trenutku kao Kairos. Da li će oni koji su stvorili Salonu onakvom kakva je poznata kulturnoj javnosti uhvatiti tog Kairosa koji se kreće prema njima u velikoj brzini, prvi i posljednji put u ovoj generaciji? (Poznato je, prema staroj grčkoj priči, da se Kairos može uhvatiti samo dok dolazi prema nama; otraga je, naime, ćelav!) Unisono javno mnjenje »orkestrira« na temu Salone, a arheolozi: da li su oni »prve violine«? Da li je poznat njihov program za Salonu, da li je dan publicitet njihovu znanstvenom i terenskom istraživanju Salone? Ne bi bilo dobro zavaravati se: samo iz rada arheologa može se Salona ponovo rađati. (Kao što je na začetku zgrade arhitekta, tako je na začetku obnove slike o ruševini te zgrade arheolog.) Služba zaštite spomenika kulture, koja je u konkretnoj »aferi« oko zaobilaznice u Solinu često apostrofirana, nalazi se u defanzivnom položaju, doduše, uglavnom već niz godina na arheološkim lokalitetima SR Hrvatske. Istaknuti pripadnici službe zaštite još su nedavno za »okruglim stolom« izražavali defetizam nad činjenicom da je njihova struka u suvremenom trenutku bačena u drugorazredni položaj. Da li postojeći, sadašnji društveni trenutak, koji izgleda da kao iz svog korijenja crpe snagu, makar i u »nemogućim« uvjetima, za vraćanje svijesti o baštini Salone, da li taj trenutak ima šanse da bude shvaćen od službe zaštite kao Kairos?

Osjećao sam potrebu da kao arheolog, koji je većim dijelom svog profesionalnog djelovanja bio vezan uz salonitanske spomenike, iznesem nekoliko misli u vezi s aktualnom situacijom oko Salone i velikih arheoloških lokaliteta u nas, upravo u onom međusobnom odnosu kakav je jedino i opravdan za našu kulturnu politiku. (Članak *Za arheološku zonu Salone* objavio sam u *Vjesniku* od 24. lipnja 1987, na dan rasprave o Salonu i Saboru SR Hrvatske.) Svoje prijedloge sam iznio u nadi da su dobrodošle ideje i onih koji nisu na poziciji arheološke ili konzervatorske »vlasti« te onih koji nisu aktivno sudjelovali u poslovima na arheološkoj problematici u trasi zaobilaznice u Solinu. O konkretnim, aktualnim detaljima nisam se smatrao pozvanim da javno govorim, već sam svoje stavove ugrađivao — u granicama svojih mogućnosti — u stavove svoje radne organizacije, Arheološkog muzeja u Splitu, koji je pod rukovodstvom svog direktora Branka Kirigina izvodio arheološke radove. Međutim, i bez obzira na tu okolnost, čini mi se da jedna, eventu-

zona, koju predlažem (i koju ću, ukoliko se ukaže svrsishodnost, jednom slijedećom prigodom detaljnije objasniti) — slične odluke ne bi bile uopće moguće. *Arheološke zone bile bi garancija da se na kapitalnim lokalitetima ne dozvoli nastavak lanca arheoloških gubitaka.* Naime, samim uvođenjem te ekskluzivne kategorije eliminirale bi se dozvole ili zabrane koje zavodi za zaštitu spomenika kulture danas izdaju za gradnje na tim područjima. Bez obzira na to što sam iz arhivske građe saznao da jedan od bivših direktora Arheološkog muzeja u Splitu (Bulićev nasljednik Mihovil Abramić) nije uspio u svojim traženjima za arheološku zonu u Solinu, pričinja mi trenutno zadovoljstvo činjenica da je moju ideju o arheološkoj zoni preuzeo predsjednik Skupštine općine Solin Ratko Vukšić u govoru na komemoraciji don Frani Buliću i prezentaciji novih publikacija vezanih uz njegovu obljetnicu, 29. srpnja, te u govoru na svečanoj sjednici Skupštine općine Solin, 10. kolovoza, kao i Hrvatsko arheološko društvo na svojoj netom završenoj skupštini u Kninu.

Slijedeći navedene postulate *arheolog će se (u Saloni) baviti arheološkim radom: iskopavat će i objavljivati rezultate iskapanja, pripremat će korpuse (salonitanskih) spomenika, izrađivat će studije o raznim arheološkim problemima, a neće zaboraviti ni na komponentu obrazovanja,* u koju bi trebalo da bude permanentno uključen, pogotovo danas, kada struka treba da se vrati gotovo u prosvjetiteljske okvire. Normalno je, međutim, da će se arheolog, kao radnik u kulturi, *boriti da rezultati njegove znanosti budu, ako ne utkani, a onda barem respektirani u kulturnoj politici.* Na taj način arheolog će izvršiti svoje poslanje i za svoju suvremenost i za neku situaciju *in extremis:* da dađe i suvremenicima i pokoljenjima koja će doći maksimum znanja. Samo na taj način može se vratiti dostojanstvo struke, samo njezino eksplicitno eksponiranje može biti produktivno.

Veliki arheološki muzeji u Hrvatskoj (u Zagrebu, Splitu, Zadru i Puli, te Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu) bili su na našem području osnovni nosioci arheološke djelatnosti. Tradicionalna ukorijenjenost u arheologiji je od velikog značenja i ne bismo se smjeli olako rješavati prioriteta tih institucija. *One bi morale i u budućnosti biti okosnica arheološkog rada* u ovim stranama, i takva bi orijentacija najbolje garantirala smislenost i cjelovitost naše arheologije. Ostale pak arheološke institucije (odjeli za arheologiju na filozofskim fakultetima u Zagrebu i Zadru, arheološki zavodi i arheološki odjeli muzeja u regiji) trebalo bi da budu *odgovarajući partneri u zajedničkom poslu.*

U međuvremenu bi bilo korisno verificirati sintagmu tzv. *znanstvenog konzervatorstva.* Mogućnosti za verifikaciju u arheologiji (dalmatinskoj) ne nedostaju. Što se mene tiče, trebalo bi se vratiti na *zaštitu spomenika — konvenciju i praksu.*

Predlažem, na kraju, u sklopu akcija za Salonu: budući da je »imaginarni muzej« Salonu već toliko narušen, bilo bi potrebno pozvati u pomoć »muzej imaginacije«, te ostvariti jednu veliku *izložbu o Saloni* (koja bi bila savim prikladna za Muzejski prostor). Iz kame-
na svijest, rekao bi don Frane.

Requiem aeternam dona eis, Domine... Iz svega što sam napisao i što mislim proizlazi da ne želim prihvatiti interpretaciju o »rekvijemu za Salonu«. Želim samo — i trudit ću se oko toga u granicama svojih mogućnosti — da salonitanski spomenici imaju svoj »mir«, da imaju svoj »drugi život«, po mjeri znanosti i ljudskosti: *Requiem Salonitanam...*

Summarium

EMILIO MARIN

Quomodo Salonae defendendae sunt?

Quam debilis quamque parum efficax apud nos sit tutela monumentorum antiquorum exemplum est via nuper per veteres Salonas strata. Quod malum ne alibi atque alibi iteretur, necesse est quam primum certissimi fines regionum archaeologicarum statuuntur intra quos antiquitatis studiosi tuto investigare possint, monumenta autem bene tutata adituque facilia in situ remaneant.